

Nr. 10.
An. IX.
1885.

Gherla
1/13
Iul.

FAMILIUL

Apare in 1/13 a fie-carei lune. — Pretiulu pre unu anu e 4 fl., $\frac{1}{2}$ anu 2 fl.
pentru Romani'a pre anu 10 franci — lei noi.

DOROBANTIULU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
(DEDICATA LUI ALEXANDRU.)

*Priviti in ochii lui de vulturu
Ce fulgeri schinteéza!
Sub pasu-i muntii com'a-si scuturu,
Padurile vibréza;
E celu ce rupsé alu tierei lantiu
Vitézulu Dorobantiu.*

*In neajunsuri, in nevoi,
E totu cu voia buna
Si dice doinicu din cimpoi
Doiniti'a cea strabuna,
Caci grigiele mai multu innaltiu
Pe mandrulu Dorobantiu.*

*In cântece merge la plugu,
La câmpu la batalie;
Lui dâue braçie nu-i ajungu
Ar' vré se aiba-o mia:
Dușmanii toti se-i culce-'n siantiu
Voiniculu Dorobantiu.*

*Pe vânturi, arsâtia si ploi
Ilu vedi muncindu câtu diece,
Si totu asiâ si la resboiu;
Nimenea nu-lu intrece:
In clipa 'ntre eroii 'n lantiu
Cunosci pe Dorobantiu.*

*La cușma pórta de vulturu
O péna ce lucece,
In peptu inima de Romanu
Ce bate vitejesce;
Er' gânduri mari brazdêza-'n siantiu
Fruntea-i de dorobantiu!*

*Si-'n ochii lui ageri de vulturu
Mii fulgeri scânteieza,
Sub pasu-i muntii com'a
Padurile vibréza,
Câ-ci mandru ruș
Vitézulu Dorobantiu.*

Asasinarea

lui
Mihaiu Vitezulu
Domnulu Romaniei

(1601.)

Drama istorica in trei acte, scrisa in viersuri

de
A. G. Draghicescu.

— Premiata cu 200 franci — in aur. —

(Fine.)

Tablou.

(Teatrulu represinta câmpi'a Turdei.)

(Scen'a e intunecósa.)

Scen'a I.

(In cortulu lui Mihaiu.)

(Mihaiu Vitezulu. — Petrascu. — Mihalcea. — Radu Cruceru. —
Radu Buzescu. — Stroe Buzescu. — Pred'a Buzescu; si alti ofi-
cieri români.)

Choru.

Totu Chorulu canta:

Traiésca domnulu nostru... vitezu, ce sémenu n'are;
In veci, maritu se fie!... Eterna adorare,
Plutésca impregiarulu acestui mare rege
Ce tiar'a-'si glorifica si pe poporu protege!
Totu universulu, astadi e plinu de-a s'a marire:
Traiésca Mihaiu-Voda multi ani, cu fericire!...

O voce, singura.

In dar', fatalitatea, voi se-opreásca-'n cale
Marirea-i!... si se umple in veci tiar'a de jale!...
Eternulu o repuse... ne dete ajutoriu:
Maritu fie Eternulu!..., si-alu tiei domnitoriu!...
Totu Universulu, asta-di e plinu de-a s'a marire:
Traiésca Mihaiu-Voda multi ani, cu fericire!...

Chorulu.

Totu Universulu astadi e plinu de-a s'a marire:
Traiésca Mihaiu-Voda multi ani, cu fericire!...

O alta voce, singura.

O Gorosiou!..., fii martoru de-a nóstra slava-'n veci...
Er' tu, O! Românie, la nemurire treci!...
Coróna imortala, pe capu-ti se asiéza;
Totu Universulu, astadi marirea-ti celebreaza!...,
In veci, glorie tie!... alu Lumei splendidu raiu!...
Eterna fie slava-ti, vitezule Mihaiu!...

Chorulu.

In veci, glorie tie!..., alu Lumei splendidu raiu!...
Eterna fie slava-ti, vitezule Mihaiu!...

Mihaiu.

din sufletu, O! capitani mei!
viétia, din contra mórte ceiu!
lantiuri grele, óre?
fara sóre!
mai voru,
injosirea loru!
mpu fara flori,
sbóra,

Si sub ala tiraniei jugu, nu plecu capulu meu!...*)
Dar' diu'a se ivesce... Se sémte trebuintia
De-o clipa de odichna dupa o biruintia!...

(Ostirea se retrage cântându in choru.)

„Traiésca domnulu nostru... vitezu ce sémenu n'are;
In veci maritu se fie!... Eterna adorare
Plutésca impregiarulu acestui mare rege
Ce tiar'a-'si glorifica si pe poporu protege!
Totu Universulu, astadi e plinu de-a s'a marire:
Traiésca Mihaiu-Voda multi ani, cu fericire!...“

(Ostirea se departéza pe culme. — Mihaiu o urméza cu priviri doióse.)

Scen'a 2.

Mihaiu — Mihalcea.

Mihalcea.

Mari'a t'a! nu-i bine cá singuru se remái
In estu locu singuratecu, in estu cuibu de calei!...

Mihaiu (zimbindu).

Retinge-te beitrâne, in cortu-ti, si viséza
La fericiri trecute... la dile ce 'noptéza!...
N'ai grigia... nu e singuru Mihaiu, cum tí-se pare;
In elu e-o lume 'utréga! . Da Bane, Salutare!...

Scen'a 3.

Mihaiu (in cortulu seu.)

(singuru.)

(Se agitu umbre din cându in cându prin fundu.)

Mihaiu.

Din nou a mele dile de glorie, aparu!...
Din nou zarescu pe ceriuri alu nemurirei faru!...
O Gorosiou! locu tainicu de sacra adorare,
Tu care-a mele lacrimi leai stersu cu induiosiare,
Fii martoru, vécuri multe, de splendida marire
A armeloru române!... Eterna fericire
Pe trouulu meu, de-acum'a luciv'a 'a viitoru!
Desi pe ceriulu vietu-mi mai este inca-unu noru,
Dar' cerulu risipi-v'a si-estu noru alu vietiei mele
Cum risipi diu cale-mi atâtea furtuni grele!...
Pe Bast'a ilu voi face se fuga cu rusine
De-aci, si se-'ntieléga infumuratulu bine,
Cà-a lui Mihaiu porunca nu e papusierie;
O grigie, — afara de-ast'a vai! sufletu-mi sfâste!...
Familia iubita! soție, — ai mei copii!
Unde sunteti voi óre?... Ce timpuri de urgii
Cadiu pe biét'a tiara!... Misieii se'ndrasnéscu
A smulge din palatu-mi famili'a domnéscu!...
O! crima... o teróre... — O! dulce resbunare
Pe mâne isbucnivei!... Dar' ce se aude óre?!...

Scen'a 4.

— Bori. — Oficieri Unguri. — Soldati Unguri si Valoni. —

Mihaiu.

Bori.

E-al nostru acum... nici iadul nu ni-'l va luá din ghiare...

Mihaiu (in tinda.)

Ce ordinu asiá grabnicu ve scóte din sémțire,
Si-'n diori va-aduce acelea?... Ori Bast'a-'i pe pornire?!

*) „Cea din urma nópte a lui Mihaiu“ de Bolintineanu.

Bori.

Da, Bast'a ne trimite a-ti spune catra diori
Cà adi cu-a mortii fiica, tî-e scrisu se te 'nsori!...

Mihain.

Infernu!... putea-vei óre se inghiti in sênulu teu
Pe aceste slugi nimernici,... pe-alu meu negru caleu?!...
Pieriti misiei din fația-mi!...

(Lovesce cu spad'a pe unu ofițieru).

Bori

Pe elu, — ce mai stati óre?...

Voiti cá se ne scape?...

Mihain, impleticindu.

O! crima, o! tradare!...

O tíera multu iubita — Adio!... O totu putinte!
Ai grigia de copii-mi, in locu-mi, de-adi 'nainte!...

Scen'a 5.

(Mihalcea alearga desperatu. — Tradatorii privescu pe Mihalcea rîngindu sarcasticu.)

Mihalcea, ingenunchiându lînga Cadavrulu lui Mihain.

O! Dómne, cu-a t'a mórte... cu-alu teu ultim uventu,
Si stéu'a libertatiei apune in momentu!...
Betrânulu teu Mihalcea, iti jura resbunare!
Blastemu eternu lui Bast'a si hordeloru barbare!!...

ADIO LA BLASIU.

Scumpu locasiu de fericire! eu te lasu me ducu in lume,
Si cu sânta pietate rostescu dulcele teu nume
Anii mei din teneretie au trecut sub cerulu teu,
Si in tine mi-amu dusu traiulu cându in bene, cându in reu.

Adi te lasu si nitu dorerea ce-am sêmțitu-o cându-v'a 'n tine,
Uitu si lacrimile mele nitu si tristele-mi suspine,
Si-mi pare cá trecutul a fostu visu de fericire,
Ce-a sburatu cá-'n demânétia o frumósá nalucire.

Tu mi-ai fostu a dóu'a mama ce din fraged'a-mi pruncie,
Me-ai crescutu pe-a t'ale brație mi-ai surisu cu doiosie,
Si mi-a. aretatu cararea ce-amu se calcu in viéti'a-ntréga —
Adi me ducu... dar' suvenirea-ti, mi-e scumpa si mi-e draga.

Remâi Blasiu in fericire! santinela ne-adormita,
Ce in tempuri de durere pentru nati'a iubita,
Ai fostu faru, ai fostu lumina, revarsându din sênulu teu
Romani bun, crestini de frunte devotati lui Domnedieu. —

De voi nobile fiintie ce'n cararea vietiei mele,
M'ati condusu cu dulci povetie, me departu cu multa giele,
Si ve dîcu o multiemita ce din anima pornesce, —
Multiemit'a mea e mica... Ceriulu inse resplesce!...

Ér' voi dragi colegi ce vecînicu mi-ati datu dulce mîngaere —
La a nóstra despartîre e amara-a mea dorere
Voi ce mi-ati fostu frati de cruce, voi ce mi-ati zimbitu cu dragu,
Ve dáu anim'a mea vóua!... eu de astadi sum pribeagu.

Blasiu 25 Iuniu 1885.

GEORGIU SIMU.

COPIII.

Scurta ochire asupr'a loru si a obiceiurilor dela nascere
si botezu.

Studiu socialu

de

EUFROSINA HOMORICÉNU-STOENESCU.

Baccalaureata in litere si sciintie, Membra cu semne de distinctiune
a mai multoru societati literarie, scientifiche si filantropice etc.

— Premiatu cu 100 franci. —

(Urmare.)

Dér' se mai dàm o aruncatura de ochi asupr'a
obeceiurilor:

Lapponii spala pe nou-nascuti cu néua si-i punu
in trunchiuri de arbori scobiti, captusiti cu muschi. Asia
ni se relatéza de caletori, cari mai adaogu, cá Lapponii
'si inzestréza pe copii, chiar' dela nascere cu câte o reva,
cu care 'si agoniscesce viéti'a intréga Si in Laponi'a se
punu langa copilul obiecte ce se cuvintu sexului seu: su-
litie etc. déca e baetu, vase si alte lucruri femeiesci
déca este féta.

In Chin'a indata ce nasce unu copilul, famili'a
face unu sacrificiu catra Diei casniciei, se chiama
apoi sacerdotele, care in acel'asi tîmpu e si astrologu
(shing-shang) carui'a i-se aréta copilulu si care-i predice
ce are se intîmpine in viéti'a, déca are se fie norocitu
seu nenorocitu etc. In acésta tíera superstitiósá este
unu dieu anume, care n'are alteev'a de facutu decátu
se aiba sub ochiulu seu naserile si mortile. Elu des-
chide si inchide portile vietii.

Indigenii Americani numiti piei-roisii, au urmató-
rele obiceiuri la nascerea copiiloru loru, — obiceiuri ce
ni-le descrie cu multa minutiositate unulu dia cei mai
mari scrietori si scrutatoriu alu moravuriloru acestoru
selbateci: 1)

„Catra finele lunei a nóu'a a sarcinei, femeia se
retrage in colib'a purificatiuniloru, unde este ingrigita
de nisce matróné. Nici unu barbatu, — fia chiar' so-
ciulu ei, — nu-i este permisu a intrá in acésta coliba.
Aci stá femeia 30 de díle dupa usiurarea ei déca a
nascutu unu baétu, 40 déca a nascutu féta.

Cand u tatalu primesce vestea, cá i-s'a nascutu co-
pilulu, iá o lulea de pretiu si dupace inpodobesce ciu-
buculu cu foi de vitia si de papura, merge se anuncia
pe toti membrii familiei. Elu se duce, mai antáia la ne-
murile femeiei fiindca copilul este esclusivamente alu
mumei. Apropiandu-se de sachelulu celu mai betrauu,
dupa ce a fumat u catra cele patru puncte cardinale si
presentându-i pip'a i-díce: „femeia mea a devenitu mu-
ma!“ Sachelulu i-i iá pip'a fumédia puçinu cu dens'a,
apoi 'lu intréba: „A nascutu unu resboinicu? „Déca i-se
respunde dá atunci Sachelulu trage din pipa de trei
ori spre sóre, déca nu, atunci trage numai o data. Apoi

1) Chateaubriand. Voyage en Amerique.

BUNA DEMANETI'A!

DUSA PE GANDURI.

conduce pe tata cu ceremonia o bucata de cale lunga, déca a dobânditu baiétu, mai scurta déca i s'a nascutu féta. Indata-ce unu selbatecu a devenitu tata iá o óre-care autoritate, in natiune. Demnitatea lui de omu in-cepe cu paternitatea.

Dupa cele 30—40 díle de purificatiune leus'a se întórce in caban'a conjugala, unde s'aduna rudele spre a dá unu nume copilului. Stingu foculu si lapeda din vatra tóta cenusi'a ce s'ar' gasi, apoi se pregatesce a se face unu focu de lemne mirositóre. Preotulu cu o tortia 'n mâna stâ gat'a se aprinda noulu focu. Se purifica totu cuprinsulu din pregiuru prin stropire cu apa de fântana.

Indata apare tener'a muma singura, imbracata cu o rochia nóua, cà-ci nu trebuie se aiba pe ea acuma nemica vechiu. Ea are mamel'a stânga desvalita la care i se pune copilul in deseversita golitiune; asia pasiesce pe pragu.

Preotulu atunci aprinde foculu cu torti'a, ér' barbatulu inaintéza sí-si primesce copilulu din manile femeiei s'ale. Dupa ce 'lu recunósce, marturisesce acést'a totororu in gur'a mare. La unele triburi asista la acésta ceremonia numai rudele de acel'a-si sexu cu copilulu. Tatalu dupace saruta buzele copilului 'lu dà in braçiele celui mai betrânu Schemu, de unde apoi trece din mâna in mâna la toti membrii familiei, i-se dà binecuvântare de catra preoti si urári de catra matróna.

In urma se procedéza la punerea numelui; mum'a e totu pe pragu. Fia-care familia are trei ori patru nume cari se repeta succesivu si nu e vorba nici odata decâtu de numele despre muma. Dupa opini'a selbaticiloru, tatalu creaza sufletulu copilului, mum'a numai corpulu, si desí gasescu justu cá corpului se i-se dea unu nume provenitu dela muma.

Candu e vorba a se face o cinste mare copilului, i-se dà numele celu mai vechiu din familia, de pilda acel'a alu bunichi. Din acestu minutu copilulu ocupa locul femeiei, alu carei nume pórtá si vorbindu-i-se, i-se adreséza numele de rudenia, ce are ace'a ce i-a datu numele; asia unu unchiu póte se salute pe unu nepotu adresându-i-se: „buna diu'a, bunico!“ . . Dupa punerea numelui, mum'a intra in cabana, unde i-se dà copilulu care este numai alu ei. Ea-lu pune într'unu légânu ce consta dintr'o scândura usióra pe care e unu stratu de muschiu séu de bumbacu selbatecu. Aci copilulu stâ cu totulu golu; dóne bande de pele móle 'lu retienu de-a cadaá fora a-i opri mişcarile. Deasup'r'a capului se pune unu cercu pe care se întinde unu velu spre a-lu aperá de insecte.

Cu tóte aceste ceremonii si cu tóte aparentiele ce reesu din acésta descriere, femeia este fórte crudu tractata de acesti selbatici, in câtu — cum am mai spus-o, — ea de multe-ori si-omóra singura fetele candu le nasce, cá se numai suferé si ele sórtea ei. Din acésta cauza se stingu cele mai multe triburi selbatece ale

Americiei si inca unele din ele aflamu prin constatările dílnice ale caletoriloru c'au disparutu cu deseversire.

In Arabi'a la nascerea unui copilu se facu petreceri de díle întregi dupa clase, dupa avere si suntu cu atâtu mai frumóse déca se facu in onórea unui baétu.

Sub capetâiulu copilului se presera sementia de marunu si sare, cá se-lu apere de rele. Acestea se in-prascia si in odai'a leusei blastemându-se ghiaurii cei ce nu suntu de-ace'a-si lege cu ei si invocandu-se Alah si Mahomet. Aci stáu aprinse luminari colorate inípste in azime si se tratéza visitatórele leusei cu feliu de feliu de lucruri particulare locului, cari la rëndulu loru trebuie se daruiesca si ele pe leusa cu cev'a mai de obicei, cu bani, din cari unii 'si pórtá copilulu la scufa cá si ai tieraniloru nostri. Acést'a se face in a 4-a dí candu se vestesce in haremu nascerea copilului. Dupa catev'a díle ér' se facu visite, candu atunci daruiesce pe mósia ori cine vine in casa.

Dupa 40 de díle leus'a merge la bae, de unde se întórce purificata. Selbatici credu pe femeia in-pura pâna la 30—40 díle dupa nascere, popórale barbare de asemenea; e curiosu cá si in lumea dísa civilisata s'au strecuratu si s'a inradacinatu acésta ideie, si cu tóte astea ce este mai sacru si mai divinu cá a dá viétia unei fiintie?! Femei'a muma trebuie se fia considerata cá sacrata, cà-ci prin sacrificiu si lupta între viétia si mórte dà generatiuniloru membri prin cari ele se perpetua, tierai cetatieni, progresului si civilizatiei luptatori, care se-i inlesnéscá mersulu in omenire. Abia ici cóle a inceputu a se recunósce cá acésta siedere in casa de 40 díle e o mesura higienica si cá aceste intiepte dispositii cá se fie trecute si observate de popórale in légânu a trebuitu pretutindeni se le comande religiunea. E tîmpulu de lumina, e bene a se aretá adeverulu sub tóta stralucirea aureolii s'ale respectandu-se cu tóte astea acele obiceiuri, cari caracteriséza popórale. Câm asemenea obiceiuri suntu si in Egiptu, Tunis, Tripolis si Turci'a. O descriere fórte curiósa face vestitul scrietoriu anticu Strabonu relativu la obiceiurile atingatóre de nasceri; elu spune si se afirma si de alti scrietori cá densulu Cantabriei cá si locuitorii de pe lângá Pontulu Euxin si din Corsic'a au in usu cá barbatii se stea in patu si ei totu tîmpulu câtu femeia loru e leusa.

Din relatiunile caletoriloru aflamu cá acestu obicei se gasesce si adi in unele parti ale Indiei si Tatariei, ba inca asia de grosolanu stabilitu cá femeia trebuie se se scóle ea si se-lu ingriyéscá pe densulu in acésta jacúnda — lene, dupa-ce cá totu-de-a-un'a ea face tóta munc'a cea mai grea. Barbari'a si necioplirea nu numai cá suntu puçinu galaute, dar' apoi in nerusinarea si tirani'a loru suntu si neomenóse.

Ebreii, — afora de cei ce s'au Europeanisatu — pastréza apróe intacte obiceiurile asiatiche, de care e plina religiunea loru.

Au pâna si blastemulu aşupr'a neregionariloru loru, cându gonindu geniile rele din pregiurulu noului nascutu si leusei, le tramite la necredintiosi, dupa cum numescu ei mai alesu pe crestini. Botezulu loru e taerea inpregiuru séu circoncesiunea. Acést'a se gasesce in obicei si la toti Mohamedanii si cá in genere la tóte popórele Africei si Asiei fie ei credintiosi ai Coranului, fie Fetisti cá Cafrii si naturalii Guinei Septentrionale, fia Mosaisti. Circoncesiunea. se face cu mare pompa, fia bogatu, fia seracu, face dupa puterea lui cá se dea óre-care stralucire acestei numita serbatóre si care e ce'a mai mare din vietii loru. Tatarii in urma 'si radu capulu de totu si acést'a e o a dóu'a mare serbatóre a vietii loru. In Arabi'a unele triburi au circoncesiunea pentru amendoue sexele. Epoc'a cându se face acést'a este atunci, cându copilulu e de 7 ani, chiar' pâna la 14 ani. Abdalulu, adeca barbierulu incepe operatiunea s'a dupa ce a luat bine-cuventare dela akun séu popa si dupace mutahirulu a fostu incarcatu de daruri si in sgomotulu asurditoriu alu cimbalorulu si in mormaitulu asistentiloru, borborosescu câte o rogatiune. Mutahir se numesce celu ce se circoncesidia.

Caletoriulu englesu Gmelin descrie cu de-a-menuntulu acésta ceremonia la Tatarii din Tobolsk, de unde se vede tóta superstitia acestoru popóra ce innóta in negurile ignorantiei.

Locuitorii peninsulei Camtciatka, cari de altmentrelea n'au atât'a respectu pentru fiinti'a omenésca de óre-ce pe mortii loru i-i târesce legati de gátu si-i arunca se-i mânance câinii, au si ei óre-cari mici ceremonii la nascereá unui copilu óre nu s'oru poté deduce din acestea cá déca si selbategii se veselescu de nascerea unui copilu, cá natur'a a pusu in anim'a omenésca bucuri'a cându apare unu omu in lume, cá-ci se adage inca una membru la marea familia omenésca si ca ar' trebui cá ómenii se se iubésca, se se respecteze si cá unirea, frati'a si dreptatea se domnésca intre ei toti si se-i insufe la fapte de omenia si de bene generalu? „Muntii si mările ne despartu — a dîsu marele filosofu, patriotu si umanitaristu Mazzini — dar' toti suntem membrii ai unei'a si acelei'a-si familia, acolo unde bate o anima omenésca este unu frate“ Si asia este! fia monogenesia, fia poligenesia toti suntemu ómeni si cá ómeni ar' trebui se ne tratamu, fia poporu cu poporu, fia individu cu individu. O santa Armonia! in care parte a sfereloru divine este locasiulu teu? ingadue a te cobori odata pe pamentu si fá se dmnésca intre ómeni si intru popóra unirea, frati'a, dreptatea si dragostea, care cu magic'a-i lumina opresce tóte neajunsurile iscodite de ura, fiic'a intunerecului, a ambițiunei si a releloru patimi 'si ocrotesce sub scutul ei Ddieescu ori ce a incaputu in regiunile ei maretie!

(Va urmá.)

Epigrama.

(traducere libera d. Goethe)

1.

In gondola 'ntinsu siedému, pintre nai mergându,
Ce in marele canalu stáu imprasciate.
Marfa multa affi-aice — dupa trebuintia: —
Grâu, legume, vinu si lemne, ba chiar' si tufari.
Cá sagét'a noi ne ducemu, cându unu ramu de lauru
Me lovesce reu pe fačia si eu strigu: Me bati?
Pe cându asceptamu respata? Atunci Dafne-mi díce:
Lesne facu gresieli poetii; mica e pedéps'a.

2.

Avutu-amu o iubire mai draga decâtu totu!
Dar' n'o mai amu acum'a! Taci, nu-i mai duce dorulu!

3.

Gondol'a ast'a-mi pare a fi unu léganu móle,
Dulapul de pe dên's'a — unu mare, largu sicriu.
Asiá-i! noi intre léganu si 'ntre sicriu plutimu
Voiosi pe alu vietii canalu nemarginitu.

4.

De ce poporu-alérge si striga? Elu vrea hrana;
Elu vrea copii se aiba, se-i tiéna cum mai bine.
Caletoriule însémna-ti si-asiá fá si tu acasa!
Mai departe nu o duce nici unu omu, ori ce aru face,

5.

Intre-ai Germaniei principii, o vedu, e micu alu meu,
Augusta-i este tiér'a, puterea-i e modesta.
Dar' intrebuintiedie cá dên'sulu fie-care 'n
Lountru si-'n afara puterea si atunci,
Atunci ar' fi-unu deliciu: a fi germanu cu ai sei.
Dar' tu-lu falesci pre dên'sulu, cându faptele-lu arata
Si poté c'a t'a fala se pare cumperata?
Cá-ci „elu“ ti-a datu ace'a, ce Marii raru oferu:
Incredere si mussa, grad'na, câmpu si casa,
Lui numai trebuitu-amu se-i mul íemescu eu, care
Cá reu meseriasiu de multe amu dusu lipsa.
M'a laudatu Europ'a, daru ce mi-a datu Europ'a?
Nimicu! si-ah! greu platit'amu a mele poesii.
Imitatu-m'a Germani'a, Franci'a poté m'a cetitu,
Angli'a cu dragu primit'a pre nenorocitulú óspe;
Si óre de folosu ími este, cându s'apuca si chinesisulu
Cá pe sticla se desemne pe-alu meu Werteru, pe a mea Lotte?
Nici unu imperatu de mine n'a-'ntrebatu si nici unu rege
N'a voitu cá se me scie. „Elu“ mi-a fostu Augustu-Mecen'a.

MOTIVU:

Cându pe-o fetitia, ce ne iubesece,
Mamiti'a aspru o sfatuiesece
Si-i dá esemple in predici multe,
Ér' copiliti'a nu vrea s'asculte.
Ci cu-'ntetita inversiunare
Vine la dulce a-ni sarutare:
Se scii c'a fetei curata fire
Ace'asi este cá si 'n iubire.

Ér' daca mam'a a reusitu
Amorulú fiicei de-a demolitu
Si cu mândria apoi privesce
De noi iubiti'a cum se feresce,
Atunci lucratu-a pe nesciute:
Cá-ci daca face asiá vre-o féta,
Ea slabitiunea mai multu si-arata
De câtu tari'a s'a de virtute.

C. MORARIU.

Haberhorn & Macziska

CARMEN SYLVA.

Prelegere publica.

*ținuta în salele gimnaziului din Fiume în 8/XII 1885
în limb'a magiara și în 15/II a. c. în l. italiana.*

(Fine.)

În 1877 erupsesse resbelulu ruso-turcu, la care au luat parte și trupele române, cu principele Carolu în frunte. Unic'a ocupațiune a principesei Elisabet'a fû curarea ranitoru, — și a facutu lucruri demne de admiratiune. Pre spesele s'ale proprii fundâ spitaluri, cu banii proprii solvi ingrigitórele. Tóta cur'a și tóte operatiunile se întimpláu sub inspectivnea ei personala. Fia-carui transportu de raniti, fia-carui caru, ce aduceá soldati cadiuti în bataia, Ea-i esiá înainte; cu propri'a mana prepará și aplicá legaturile necesarie. N'a fostu bolnavu, pe care Ea se nu-lu fi consolatu și incuragiatu cu augustele-i cuvinte. De atuncea în tóta tier'a o chiama „Mum'a ranitoru.“

Dupa resbelu urmâ pacea, și Elisabet'a dedicá acum tóta ingrigirea S'a ce pre tempulu resbelului consacrase ranitoru, spre alinarea suferintieloru, seraciloru și orfaniloru. Fundandu din propri'a initiativa și sustienendu cu propriile spese numerosa institute de lucru și de instructiune, acelea pentru ómenii și cu deosebire pentru femeile cele serace, acestea pentru fii loru și pentru orfani, si-a meritatu numele de „mum'a seraciloru“ și „mum'a orfaniloru;“ ér' poporul tierei s'ale unesce astadi acesti trei tituli în anulu și o chiama „Mum'a regina.“

Umanitatea S'a de altcumu nu cunósce confini de tieri. Cu ocasiunea catastrofei dela Murcia și dela Seghedinu regin'a Elisabeta a fostu ângerulu caritatiei. Si asiá traesce și actualminte Elisabet'a, de regina mitica, din'a dîneloru, versându cu unu feliu de prodigalitate binecuvântare în tóte partile. Dovada ultimele inundatiuni și catastrofe de teremoturi.

IV. Pre lânga acestea M. S. are și cá poeta renume mare. Si traditiunile familiei și educatiunea, inclinatiunea inresistibila și vointi'a ei rezoluta, care deveni cá de otielu în urm'a doreriloru, ce avû de a suferi; caletoriile și tóte celelalte circumstantie mai susu amintite ne esplica și în privinti'a acést'a acelu bunu gustu literariu și ace'a potere de cugetare, ce se manifesta în tóte opurile ei, asociata cu o rara spontaneitate și vigóre a nobilului seu ingeniu, precumu de asemenea ne esplica și activitatea ei, cu care întrece pre insusi regele; se descépta în diori, și aprinde cu propri'a mâna lamp'a stinsa cea din urma, și 'si termina versurile séu povestea, ce si-a propusu pre acea di, pana tóta lumea dórme inca, cá-ci indata ce se descépta curtea, regin'a se ocupa de alte afaceri.

Carmen Sylva dadû primele probe ale ingeniului eu poeticu dejá de copila, și parintii ei fora de-a fi

conscii de ce facura, numai i-au cultivatu facultatile poetice, cându în tóte dominecile și dílele de serbatóre dupa prândiu o invetiáu se declameze și o ascultáu cum recitá. Ast'feliu în etate de 9 ani a declamatu cu o abilitate unica balad'a lui Schiller „Kampf mit dem Drachen.“

Spre a recitá o ajutá fórtu memori'a ei cea viua: dupa misa ea recitá de multe-ori din cuvântu în cuvântu predic'a și o poesie de patru strofe, precumu i-le prelegéá tatalu seu, o repetá de rostu fără eróro.

Cu 9 și 10 ani compuneá poesii ocasionali, cu 12 se incercá de a scrie novele și cu 14 planuíá drame. Argumentulu poesiei în acelu periodu i-lu subministrá natur'a. Dela preâmbulare spre esemplu ce facea în tóte dílele în padurile și pre câmpurile din giurulu castelului Monrepos, se intorceá a casa plina tóta de imagini de acestea:

Du Waldgeruch, du Waldgesang!
Du frischer Duft, du reicher Klang,
Wie hab' ich dich so gerne!
Wie lacht mein Aug' mein Herz dir zu,
Wie bringest Freud' und Frieden du
Dem armen Erdensterne.

Inse nime nu aveá de a sci, ca ea scrieá nici cântece; le ascundeá cá pre celu mai mare secretu subtú cãrti și subtú traducerile clasiciloru antici, cu cari-si esercitá talentulu seu fiindu ast'feliu sigura, cá nime nu le va vedé.

„So lebt' ich im Geiste
Heimlich mein eigenes Leben, es ahnte das keiner.
Jeglicher Ton, jeg' Wolkengebilde, mir ward es
Stoff zu unendlichem Denken und kühnem Empfinden.“

Asiá dice poet'a antica despre sine în poemulu „Sappho“ alu Carmen Sylvei și noi scimu cá regin'a Romaniei a facutu din Sappho o principésa cum e ea și i atribuesce mai tóte calitatiile s'ale.

Dela alu 16. anu a etatiei a inceputu a scrie versur le s'ale în unu albumu anume destinat, dar' totu în secretu inca. Si cá în nici unu modu se nu se tradeze, pana în etate de 30 de ani n'a pusu mân'a pe nici o carte, ce ar' fi tractatu despre regulile poesiei. Ea aveá numai unu principiu în versificare: „de a fi totu-de-a-un'a adeverata“ și temendu-se, cá nu cumv'a se-si piérda sinceritatea, scrieá cântecele s'ale de odata în albumu, fora de a sterge séu corege macaru unu cuvântu; pentru-cá, cum dice insa-si, „cugetarea e originala numai în hain'a în care nasce.“

În alu 17. anu primí confirmatiunea, dupa o corespundietóre instructiune, ce i-a datu mama-s'a. În acelu periodu albumulu ei se imbogatí de numerose cântece, esite din o anima devóta și plina de pietate. „Danket dem Herrn“ e titlulu unei atare cântecu. Cu o santa resignatiune se dedica în elu Domnului, parintelui vietiei și luminei, fora de ajutoriulu carei'a nu póte face nimic'a.

Dela alu 18. până la alu 25. anu fù mai totu-de-a-un'a departe de patri'a s'a. In acestu intervalu a facutu caletoriile s'ale, pre cari le întreprinse dupa ce a fostu instruita in tôte sciintiele si ast'feliu pusa in favorabil'a conditiune de-a puté cuprinde spiritulu tempului, de-a poté petrunde pana la cea mai ascunsa profundime a animei umane si de a-si poté adună de acolo acele pretioase tesaure, de cari astadi dispune si pre cari le imparte cu o nemarginita liberalitate la aceea-si umanitate, dela care le-a luat.

Ochiulu seu erá destulu de petrunderiu, cá se na consume totu tempulu contemplându si observându, — i mai remané destulu, ca si in calatoriile s'ale se scria versuri. Giornalulu — i erá unu soçi nedespartitu. Dér' in epoc'a aceea ingeniulu ei sublimu se manifestá mai multu in epistole; si din acestea se relevéza cu precisiune, in ce modu C. S. ajunsu graduatu la maturitatea perfecta a unui profundu cunoscatoriu de lume si de ómeni si cum-si procurá capitalulu, din care cându s'a marítatu si stramutatu in nóu'a patrie totu iá si totusi nu se gata.

Dupa acestea a ajunsu momentulu decisivu in viéti'a reginei Elisabet'a, pentru cá se devina C. Sylva, cà-c'i esí la publicu cu opurile sale. De óre-ce a deveni soçi'a unui principe a unei tieri straine si indepartate, a fi chiamata suveran'a unui principatu, a fi serbatorita si adorata de poporulu unui întregu principatu, a consolá pre tempulu resbelului ruso-turcu unu poporu întregu a-lu incuragiá si a-i vindecá ranele, dupa resbelu a fi declarata si de tóta lumea recunoscuta si salutata cá regina, in tempu de pace a instrui si educá totu poporulu, séu — dandu-se ocaziunea — a ajutá umanitatea suferitóre (precumu o scie Marci'a si Seghedinulu) — tôte acestea nu insemnéza altcev'a, decâtu a esí pre scen'a lunei mari — in publicitate — si a se presentá natiuniloru culte dreptu unu sublimu personagi morale; si deca in nóu'a patria M. S. Elisabet'a a facutu acést'a in tôte privintiele, ce ar' fi fostu mai naturalu, decâtu se-o faca si cá poeta?

Unii dícu, ca mórtea, ficei Sale o ar' fi facutu poeta. Ea in sa néga acést'a. „Cându-mi vine câte o cugetare, díce august'a regina, trebue se-o esprimu in cuvinte, in cântecu; numai atunci voiu avé pace.“ Apoi: „Cu câta amaratiune am desestatu de multe ori talentulu meu poeticu si cum nu puteamu iertá de atâte ori ceriulu, ce mi l'a datu; acum'a inse (alusiune la mórtea copilei) întielegu, cá elu — nu e uniculu norocu, unic'a mângaiere, si ca si altor'a póté face placere.“

Noi scimu, ca M. S. scriea dejá de multu timpu poesii, dér' siguru e, ca mórtea durerósa a copilei — i dède celu mai potinte si ultimulu impulsu, cá se nu-si mai ascunda facultatile poetice si a facutu-o se iésa cu ele in publicu: Mórtea ficei s'ale o facú se devina Carmen Sylva.

Primulu ei opu publicatu e „Vêrfulu cu doru“, aceea balada dejá amintita, despre care autórea insasi in o epistola scrisa mamai sale díce: Despre argumentulu legendei „Vêrfulu cu doru“ amu scrisu unu libretto, pentru care Lubity a compusu music'a. Acést'a e o balada, care cu ai sei cori, soluri si dueturi face unu efectu fórte frumosu. Cânta in ea spiritele negurei. In a 3 parte sufla vântulu si anuntia sosirea primaverei. Este vântulu despre apusu care díce :

Heraus all' ihr Blüthen
Heraus nun, du Saat!
Erwachtet, ihr Lieder,
Der Frühling, er nacht;

Ich schüttle die Taunen,
Ich küsse die Luft.
Da strömet und wogt es
Von himmlischem Duft.

Und alle die Düfte
Und aller der Glanz,
Den schenk' ich der Liebe
Zum bräutlichen Kranz.

Heraus nun, ihr Veilchen,
Der Frühling ist nach'
Ihr Blättlein, ihr Glöckchen,
Die Liebe ist da!“

Alu doile a ei opu fù „Rumänische Dichtungen,“ publicatu pentru întâi'a data in 1878 cuprinde o colectiune de 97 poesii traduse din romanesce. Dómu'a Mite Kremnitz o-a edatu a dóu'a óra in 1883, adaogându din parte-si mai multe poesii romanesce traduse in germâna. La inceputulu acestei editiuni se afla unu cântecu originalu alu M. S. Elisabet'a dedicatu patriei sale dela Renn, care poesie iatre altele esprime elogiile, pre cari le face august'a poeta patriei celei nóue, pentruca ofere atât'a alimentu poesiei sale. Elu termina:

Die Wunderblumen, die es heut,
Musst' ich dir eilend pflücken:
Dir, Heimath, hab ich sie gestrent, —
Könnt ich an's Herz dich drücken!

Apoi a scrisu o comedie franceza „Revenants et revenus“; o colectiune de cugetari filosofice, publicate cu autorizarea ei de francesulu Uhlbach sub titlulu „Pensées d'une reine“; poemulu istoricu „Sappho“ in 4 cânturi; „Hammerstein“, „Über den Wassern“ si „Meine Ruh“, unu volumu de poesii lirice.

Dela 1879—81 n'a publicatu nimicu, pentru-ca erá ocupata cu vindecarea ranitiloru. In 1882: „die Hexe,“ „Jehovah,“ acestu ultimulu tradusu si in limb'a italiana de Ant. Calvino; „Leidens Erdengang“ (tradusu parte in romanesce de T. Maiorescu), pre care criticulu Gottschall — lu chiama o adeverata „Divina Commedie,“ in fine o rugatiune.

In 1883 a aparutu sub titlulu „Aus Carmen Sylva's Königreich“ 14 povesti, chiamate ale lui Pelesiu (Pelesch-

Märchen), pre cari nu de multu le-a tradusu in franceza dómni'a F. Salles (Contes de Pelesch); si unu libretto de opera „Neaga“, pentru care svedesulu Hallström a compusu music'a. Argumentulu e luat din viet'i'a poporului romanu. Oper'a a fostu pentru prim'a data reprezentata la Stockholm, in presinti'a reginei autóre.

Pre inceputulu anului curentu finalminte fú anuntiatu alu 15-le opa alu reginei intitulatu „Mein Rhein,“ o noua colectiune de poesii lirice ilustrata.

Trebue se-mi esprimu parerea de reu, ca fiindu tempulu, de care dispunu, pré scurtu, nu sum in placut'a positiune de a vorbi detaliatu macaru de unulu din cele 15 opuri ale C. Sylvei, pline de idei sublime si in deobsce laudate pentru bogati'a limbei, usiuratarea stilului, puterea istorisirii si descrierei pentru afecte si sémtimeente.

Dér' inainte de-a terminá mai amintescu, ca pentru meritele s'ale de autóre M. S. C. S. fú numita membru onorariu alu mai multoru academii din strainatate, ca „Felibriges“, acei eruditi francesi, cari au formatu o societate literara cu scopulu de a reconstrui si cultivá limb'a proventiala in anulu 1883 au cásceigatu si activitatea C. Sylvei pre partea loru. La apelulu loru M. S. a respunsu cu o poesie franceza de totu frumósá. Si puçine dile au trecut, de cându academi'a franceza a „jocuriloru floriloru“ din Montpellier o onorá cu o diploma cu motto „Maestrei in arte.“

Ast'felu C. S. e si in regnulu cugetariloru o regina. Corón'a ei e impletita de flori, diadem'a o forméza picaturi de róua, vestmentulu ei regalu e tiesutu de pánza de paianginu, majordomulu-i e Apollo, damele de curte-i suntu Musele si échipagiu-i servescu nuorii.

VINCENTIU NICORA.

Asociatiunea transilvana. Nr. 165 1885. pres. In conformitate cu §§ 14 si 21 din statutele asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, si pe temeiulu conclusului adunarei ei generale din 18 Augustu 1884 n. sied. II. p. prot. 32, si alu comitetului aceleia din 3 Iulie a. c. Nr. 165 se convóca pentru anulu curentu adunarea generala a mentionatei asociatiuni pe diu'a de 29 Augustu st. n. a. c. in orasiulu Gherl'a — Armenopole.

Acést'a aducúndu subscrisulu presidiu la cunosciinta publica, invita pre onorabiliu membrii ai amintitei asociatiuni a luá parte in numeru câtu mai mare la siedintiele acelei adunari.

Presidiulu asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Sibiiu, in 3 Iulie n. 1885.

Iacobi Bologa
vice.-pres.

Scóla romana „Carmen Sylva“ din Sinai'a publica urmatórea. In 29 Iulie avú locu o frumósá serbare nationala in orasiulu Sinai'a; acést'a fú cu ocaziunea distribuirii premiiloru la scóla mixta „Carmen Sylva.“ — Unu n' merosu si distinsu publicu asista in clasa scólei, care prin decorurile, corónele si verdéti'a din interiorulu seu se transformase intr'unu adevératu salonu fericu. Lumea erá intr'o dispositiune vedita, copii elevi si eleve ale numitei scoli se afláu in cea mai mare parte in costumuri tieranesci. La órele 2 p. m. sosi si M. S. Regina insoçita de d-siórele s'ale de onóre. La sosire M. S. fú salutata de càtra copii cu strigate entusiasme de bucurie. — Apoi dupa unu micu, dar' placutu discursu rostitu de d-r'a Mari'a Crainicénu, directórea scólei, se incepù impartirea premiiloru; fiecare elevu si eleva veniá si primiá din mân'a M. S. Reginei corón'a si cartile ce i-se cuveniáu; copi. elevi si eleve eráu transportati in gradulu celu mai mare de bucurie. S'a potutu observá ca primari'a orasiului Sinai'a a avutu o deosebita atentiune asupr'a acestei scóle, dându d-siórei directórei totu concursulu necesaru prin punérea la dispositiune a càrtiloru necesare si intr'unu numeru suficientu, asemenea si ministerulu culteloru n'a remasu mai pe josu. Dupa terminarea solemnitatii si inapoierea la castelu a M. S. Reginei, veni music'a militara a batalionului aflatoru aci, si pe data se incepù o serbare, care nu va fi memorabila numai copiloru elevi, in onórea càror'a se facea, ci chiar' si persóneloru asistente cari se afláu intr'unu numeru indoitu considerabilu; mai multe hore nationale, polci si sërbe se jucara de càtra copiii exaltati de bucurie. Principele Demetriu Ghica, presedintele Senatului, care si dènsulu impreuna cu tóta famili'a se gasiá dela inceputu printre asistenti, mari si mai multu bucuri'a si fericirea copiloru, pentru-cá le puse la dispositie mai multe cosiuri cu diferite fructe, cari de ast'felu se gasescu cárn raru prin Sinai'a. In fine pe la órele 5 serbarea se inchise printr'unu marsiu nationalu, cântecu de musica si in strigatele transportate de bucurie ale copiloru, ér' publiculu martoru alu acestoru serbari de adevérata fericire a unoru fiintie cu adevératu fericite in presentu, se departara fiindu zugravita pe façia bucuri'a, si cu zimbetulu pe buze. Toti cari au asistatu la examenulu generalu de finele acestui anu, la acésta scóla, cum si la distributie, au remasu pe deplinu satisfacuti: acésta facù chiar' pe M. S. se-si arete multumirile prin mai multe promisiuni date. Nu mai puçinu s'au convinsu toti ca scóla „Carmen Sylva“ din Sinai'a se póte luá cá dreptu scoala modelu prin staruinti'a si dirigéarea d-siórei Crainiceanu, cum si prin atentiunea ce i-se da de càtra autoritatile locale si particulare. — Nu uitamu cá chiar si principele dlu Ghic'a contribuì nu puçinu la starea actuala de desvoltare a numitei scóle. M. M. L. L. Regele si Regina Suediei impreuna cu mostenitorii, cum si tinerii nepoti ai M. S. Regelui, au remasu chiar' si ei multumiti de situatiunea si progresulu acestei scoli. Acést'a le-a excitatu placerea de a o visita de 2—3 ori câtu statura in Sinai'a. Onóre dar' celoru ce sciú se tína la demnitate scóla, sentimentulu si chiar' totu ce este românescu.